

БИОГРАФИЧНИЯТ МЕТОД В ЛИТЕРАТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Кремена Дюлгерова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, 8010 България, emito_s@abv.bg

BIOGRAPHICAL APPROACH IN TEACHING LITERATURE

Kremena Dyulgerova

Prof. Dr Assen Zlatarov University, Burgas 8010, Bulgaria, emito_s@abv.bg

ABSTRACT

The present work deals with the use of the biographical approach at all levels of education, with a particular emphasis on teaching literature in grades 5 – 12. Some applications of the principles of designing a biography lesson are included. The conclusions show that the application of this approach results in increased students' interest in a writer's work and develops their creative thinking.

Key words: biographical approach, teaching literature

Биографичният метод през последните години придобива нарастваща популярност в България. Той изцяло е насочен към индивидуалния жизнен опит на отделния автор. Биографичният метод е един от първите научни способи за проучване на художествената литература, разработени в епохата на романтизма от френския критик и поет Шарл-Огюстен дьо Сент-Бъов. В този метод се разглеждат биографията и личността на даден автор като значими моменти от неговия живот. Самият метод акцентира вниманието си върху творчеството, връзката между биографията на писателя и характеристиките на литературните произведения, създадени от него. Сент-Бъов в някои от своите истории например ни показва как да научим нещо за даден автор. Така през май 1839 г., когато се завръща от Италия във Франция по море, той се запознава с Н. В. Гогол. По-късно френският критик пише, че разговорът с Гогол, изпълнен със сила, отличаващ се с точност и богатство на наблюденията над нравите и фактите от действителния живот, му е помогнал да разбере веднага оригиналността и реализма на неговите съчинения и да назове повестта му руски епос, а самия Гогол - велик реалист, от живото впечатление, при което е уловил съществени детайли от живота на писателя.

Сент-Бъов предлага работата върху автора да започне с изучаването на роднините му, с неговия баща, братя и сестри и особено с майката. В неговия метод, т.е. „биографичният метод“, пресека на отношенията на реалността и традициите се явява биографичният автор, а не авторът на субекта на съзнанието, концептуалният автор, израз на който е художественият текст. [1] В основата на биографичния метод стои представата за това, че авторът на дадено произведение е жив човек с неповторима биография и събития, които влияят на неговото творчество; той е „вписан“, „потопен“ в своето време, което определя избора на теми и сюжети на неговите произведения. Тогава неговото творение се оказва не цел, а средство за познание. Например биографията на Пенчо Славейков разкрива неговото раждане, семейство и живот, защо е написал произведенията си, какво го е подтикнало. Именно и това изследва биографичният метод - индивидуалният жизнен опит на даден автор.

Задачата на изследването е да покаже доколко този метод е приложим в литературното обучение, да подчертае необходимостта от този метод в образованието.

Изучаването на биографията на даден писател присъства във всички образователни степени, но се интерпретира по различен начин. В предучилищна възраст на децата се показва снимката на писателя (обикновено в напреднала възраст) и се разкриват интересни

случки от неговото детство; разглеждат се обложки на книги, рисунки с известни негови герои и т.н. [2].

В началното училище се използват част от описаните по-горе подходи, но има и утвърдени методи и похвати за работа с биографията на писателя, които учителят стриктно спазва:

-разказ за живота на писателя – поднася се синтезирано от учителя; споменават се годината на раждане (и смъртта) на твореца, неговите най-известни произведения; литературните награди, на които е носител;

-в трети и четвърти клас ученик може да прочете самостоятелно подготвена информация, възложена и предварително проверена от учителя;

-показ на най-известните му книги – взети от библиотеката, от читателския кът или презентирани чрез налични учебно-технически средства.

Тъй като няма специално предвиден час за работа с биографията на писател, в урока по литература това запознаване трае в рамките на 5-8 минути. То може да продължи и в урока по извънкласно четене чрез представяне на допълнителни данни, свързани с историята на написването на отделна книга; с прочит на интересни мисли от автобиографията на писателя или от критически преценки за неговата личност и творчество.

В обучението по литература в 5-12 клас учителят има възможност да избира между различни методи или да ги приложи в комбинаторика:

-биографичен - животът на писателя може да обясни насоката и съдържанието на литературната творба;

-културно-исторически - биографията на писателя трябва да бъде свързана със средата, в която е израснал творецът ;

-психологически - представителите й считат, че истинският живот на писателя е в художествения текст, а не в житейската му биография;

- социологически - свързва биографията с определени социални идеи. [3].

В обучението по литература в 5-7 клас не се отделя специален урок – биография, а се въвежда т.нар. биографична справка в рамките на 10 мин., представяща най-общо живота на писателя и някоя негова добродетел с възпитателна цел. Същински урок- биография се обособява в 8 клас, където учителят може да потърси нови отпратки към биографичния подход.

James G. Johnston в книгата си „Biography: The literature of personality“ прави първите опити за класификация на биографичния жанр. Той изброява следните разновидности: биография, автобиография, мемоари, дневници, литературна изповед, писма, биографично есе, литературен портрет, литература на пътешествията, биографична поезия. [3].Макар и формулирани отдавна, те формират принципите за изграждане на урока-биография в наши дни:

Табл.1. Приложение на принципите за изграждане на урок-биография

Принцип	Приложение	Примери
Хронологичен	Биографията е изградена по определена схема – семейна среда, образование, първи опити, обществена дейност, творчество	Акцентува се върху семейството и особено – върху майката
Епистоларен	Реализира се чрез въвеждане на фрагменти от лична кореспонденция, така че да се изгради определен сюжет и тема.	Писмата на Пенчо Славейков до Мара Белчева, на Димчо Дебелянов до Иванка Дерменджийска
Мемоарен	Използват се фрагменти от автобиографиите на писателите	П. Яворов - „Хайдушки копнения“, Софроний Врачански - „Житие и страдание грешного Софрония“.
Игров	Поставя се задача с игров замисъл, чрез която се прави проверка на знанията за даден автор	Върху разказа „Една българка“ от И. Вазов учениците създават разнообразни сюжети, които се пресичат главно върху следните пространствени елементи: място на действието – река, гора, манастир, село, къщата на бабата и др.
Драматизация	Изиграват се спектакли и моносспектакли. Учениците получават разпределение по роли или сами избират в чий образ да се превъплътят.	К. Илиев - пиесата „Нирвана“ (посветена на Яворов и Лора, пречупена през стихотворението „Нирвана“).

По време на урока се прилагат следните методи и похвати:

- портрет на писателя във физически (снимка, рисунка) и психологически план;
- разказ на учителя за житейски обстоятелства, свързани с писателя;

- документален или художествен биографичен филм за писателя – прожекция; въпроси: Какво ново и неизвестно узнахте? Кой момент Ви се стори най-изразителен? Добре ли са подбрани откъсите от творбите му? Кои черти от характера му бихте искали да притежавате?

- задочна екскурзия – поражда беседа, която дава простор за самостоятелни разсъждения; съпровожда се от предварителна подготовка и събиране на материали за писателя; слушат се думите на екскурзовода – ученик;

- реална екскурзия до родния дом музей или до местности, свързани с живота на твореца.

В 9- 12 клас биографичните подробности се представят под знака на проблема за формиране на творческата личност, напр. отношението на Яворов към борбите в Македония.

Методът на представяне на автора е историко-типологичен. Авторската личност се изучава и обобщава чрез изучаването на текстовете на твореца.

Изучаването на биографичните данни, свързани с писателя, е необходимо условие за достъп до неговия художествен свят. Фактите от житейския и творческия му път водят до конкретни представи за характера и творческите му пристрастия. Влизайки директно в творчеството на дадения автор, учениците се запознават с източниците на таланта му, което слага отпечатък върху естетическото им развитие и саморазвитие. [2]

Критическата интерпретация на изброените проблеми води до следните изводи:

Елементите на биографичния метод винаги са присъствали в идейно-художествения анализ на творчеството на даден автор, но липсва метатеория, която да ги обедини в универсална научна система.

Биографичният метод, независимо от наличието или отсъствието на урок-биография, дава възможност на учителя в работата си да избира между различни методи или да ги приложи в комбинаторика.

Когато този метод системно и целенасочено се прилага в обучението по литература, учениците ще добият по-ясна представа за живота на даден автор, което ще доведе до по-голям интерес към творчеството му, към книгите, като развие тяхното творческо мислене.

Литература:

1. Кирнозе, И., 2009. Биографическият метод в системе „литературе“, Вестник НГЛУ, 8, 101-109.
2. Терзиева, М., 2012. Изучаване биографията на писателя в началното училище – методически проекции и иновационни практики, Образование и технологии, 3, 300-302
3. Терзиева, М., 2013. Прилагане на биографичния метод в подготвителна група с оглед спецификата на литературното обучение, Сборник на Шеста национална конференция „Водим бъдещето за ръка“, Варна, 83-85.